

KEM SOM GIKK (21. - 27. sept.)

Vestfronten. Det er operasjonene ved Arnhem som i siste uke først og fremst har tilttrukket seg verdens oppmerksomhet. Ved landsetningen av 1. britiske luftbårne divisjon her den 17. sept. gjorde den allierte ledelse et meget dristig forsøk på ikke bare å utflankere Vestvollen i nord, men også forsere Rhinen, den siste store elvesperring i Vesttyskland. En liknende operasjon, med landsetting av tropper fra luften og lynsnare framstøt med panseravdelinger, lyktes både ved Eindhoven og Nijmegen, men ved Arnhem later det til at den allierte overløelse har undervurdert tyskernes styrke, og dessuten hadde de uheld: flyvåret var i flere dager så elendig at de hverken kunne utnytte sin luftoverlegenhet taktisk til støtte for marktroppene eller gi de luftbårne avdelinger tilstrekkelige forsterkninger og tilførsler. Disse styrker kjempet i 10 dager med overordentlig tapperhet og taktisk dyktighet mot overlegne tyske styrker som ble kastet inn mot dem i et desperat forsøk på å avverge trusselen om omflanking av Ruhr. De allierte markstyrker gjorde energiske forsøk på å unnsatte de flybårne, og oppnådde delvis kontakt med dem over Nijmegen, men operasjonen var etter omstendighetene for dristig lagt opp: avstanden fra hovedbasene var for stor og de alliertes transporttjeneste for anstrengt, så forsterkningene nådde fram for sent og med for små styrker. Etter forbitrede kamper ble det så meldt den 27. sept. at bruhodet nord for Lek var rømmet og de luftbårne tropper trukket tilbake til elvas sørbredd.

Operasjonen er altså endt med et foreløpig tilbakeslag for de allierte men slik som den strategiske situasjon lå an, må man utvilsomt si at det var riktig å gjøre forsøket. Det var overordentlig meget å vinne; hadde operasjonen lyktes, ville veien til Ruhr ligget åpen for de allierte, og den tyske motstand i vest har flere ganger vist seg så overraskende svak at det lå vel innenfor mulighetenes grenser å gjennomføre aksjonen. Om utgangen er en skuffelse, særlig på bakgrunn av den senere tids mange suksesser i vest, er den intet alvorlig nederlag. Tyskerne oppnådde en utsettelse, det er det hele. Hadde forsøket lyktes, ville krigen kanskje blitt noen uker kortere, men de tap de allierte har hatt, betyr lite i den store sammenheng, og vil ikke svekke innsatsen forøvrig.

Det er ellers stadig den nordlige sektor av vestfronten som er i forgrunnen. De tyske forsøk på å avskjære den britiske korridor gjennom Nederlend fra Eindhoven til Nijmegen har ikke ført fram, og britiske styrker har gått inn i Tyskland fra Nijmegen med støttrøtning mot Kleve. Lengre sør for Aachen, har tyskerne også kastet inn store styrker for å stanse amerikernes framrykning, men det amerikanske artilleri mæler langsomt, men sikkert i stykker Vestvollens siste forter i dette avsnitt. Også langs hele grensen sørover til Luxemburg er tungt artilleri for alvor begynt beskytningen av Vestvollen, og både i Lorraine og lengre sør, foran Belgia, øver amerikanerne et økende press. At større offensive tiltak er nær frestående, tyder den omstendighet på at Eisenhower den 25. sept. sendte ut spesielle direktiver til de utenlandske arbeidere i Tyskland; tiden for handling er kommet, heter det, de arbeidere som er organisert i celler skal gå til aksjon etter de planer som er lagt på forhånd, og de arbeidere som ikke er organisert, oppfordres til å "gå under jorden". Når man har sett hvordan den allierte overløelse holdt de indre franske hovedstyrker tilbake fra direkte aksjoner i større målestokk inntil tiden for gjennombruddet var der, kan man vanskelig tenke seg at en slik ordre kunne gis til de 12 millioner utenlandske arbeidere i Tyskland hvis man ikke regnet med forestående større militære begivenheter.

Ellers fortsetter kampen mot de gjenværende tyske garnisoner i havnebyene. Boulogne og Brest er falt, og det later til at en tysk kapitulasjon i Calais er nær forestående, etter voldsomme bombardementer. Britiske styrker her også gjort framskritt under operasjonene som tar sikte på å rydde

Scheldemunningen og gjøre Antwerpens havn brukbar. Østfronten er preget av russernes store og vellykkede offensiv i Balticum. Det er tydelig deres hensikt å likvidere denne kjerne- "nott" for å trykke flanken for offensiven mot Østprussen setter inn for alvor. I Estland er framgangen størst, all organisert tysk motstand i landet er opphørt bortsett fra øyene Dagö og Ösel, og russerne har kunnet besette praktisk talt hele landet, bl.a. de viktige havnbyer Tallinn, Baltisk (Baltischport) og Pärnu (ved Rigabukta). Etter Finnlands kapitulasjon og rømmingen av den østnorske nordkyst har den russiske Østersjøflåte, som har vært basert på Kronstadt, kunnet gå ut i Østersjøen og har alt sammen med luftvånet på følelig måte kunnet gripe inn overfor de tyske forsøk på å evakuere troppene sjøveien. Den sjøstrategiske situasjon i Østersjøen er slik helt forandret, og Hitlers hovedhensikt med å holde de utsatte posisjoner i Balticum så lenge, nemlig å hindre den russiske flåte i å løpe ut for isen legger seg i disse farvann, er ikke oppnådd.

Også i Latvia har russerne hatt betydelig framgang, bl.a. ved framstøt fra Valga-området til kysten av Rigabukta og ved en offensiv fra Jelgava (Mitau)-området som har ført dem frem til Riga. Dermed er forbindelsen mellom de tyske styrker i Estland og søndenfor brutt, og de gjenværende tyske styrker i Balticum går sin tilintetgjørelse i møte. Likevel kastet tyskerne ennå inn forsterkninger, bl.a. 3 nye divisjoner foran Riga.

I Warszawa-avsnittet har russerne også gått fram og har nå bl.a. kontakt med de polske friskarere inne i byen. De er gått over Vistla og har opprettet bruhode på vestbredden. På Karpaterfronten er det bare lokale operasjoner i de tsjekkoslaviske grensestrøk, men på den ungarske front utvikler begivenhetene seg på en måte som gir tyskerne grunn til angst. Her er russiske og rumenske styrker etter å ha gått over de Transsilvaniske Alper nådd fram til den gamle ungarske grense ved Arad, og dermed har de slått landet foran de mekaniserte avdelinger. Tyskerne hadde inntil nylig bare tre divisjoner her, og kan ikke stole på ungarene. En russisk offensiv i Ungarn kan snart komme til å få politiske konsekvenser, som i Romania. Lengre sør er partisanekampene i Jugoslavia tiltatt i aktivitet og utgjør sammen med den russiske framrykning mot Beograd (til et punkt 80 km fra byen) og Korvadalen og den allierte landgang i Albania og på de Dalmatiske øyer (som ble meldt den 27. sept.) en alvorlig trussel mot de tyske styrker som er på marsj nordover fra Hellas, hvor øyene og Peloponnes på det nærmeste er evakuert.

I Italia ble Rimini, det faste punkt i Gothaer-linjens østflanke, meldt erobret den 22. sept., og britiske styrker står nå 12 km n. for byen. Det vil si at de siste tyske fjellstillinger er passert, og at veien til Postetten ligger åpen. De siste meldinger går ut på at britene er gått over den historiske elven Rubicon. I sentralsektoren, nord for Firenze, har amerikanerne tatt Finenzuola, forsert futa-passet og rykker nå nedover Appenninens nordskråninger i retning av Bologna, som de står 19 km fra. Dermed er den sterke tyske Gothaer-linje definitivt gjennombrutt og slaget om Postetten kan begynne. Kampene her bare i fanger kostet tyskerne 10 000 menn.

Finnlands regjering, som var den mest konservative landet hadde hatt på mange år, er etter statsminister Hackzells sykdom rekonstruert. Den nye statsminister er den fremstående jurist og ikke særlig partipregede sentrumsmann Castrén, og det er et tidens tegn at landsorganisasjonens formann Vuori er blitt med, og at tidligere statsminister Fagerholm, kjent som en av fredsopposisjonens fremste talsmenn, har erstattet Tanners mann Aaltonen. Ledemotivet i de finske politikeres taler f. t. er at Finland må forsøke å utvise seg med Russland og nå fram til et lojalt naboforhold, avskrive alle revansjetanker og ikke lengre føre en politikk som går mot Russland. Det er betegnende at I.K.L.-partiet (det tidligere Lappo-parti) er oppløst. Iva den militære situasjon angår, så trekker tyskerne i nord seg fortsatt til-

bake mot norskogrensen, delvis under kamper med finske styrker. Russerne har, slik som situasjonen ligger an, gitt finnene konstend med mobiliseringen og med demilitariseringen av Ålandsøyene. De tyske aviser har gjort et stort nummer ut av den nordfinske befolknings evakuering og tolker det som et utslag av russefrykt. Forklaringen ligger nærmere: de vil ikke komme i ildlinjen mellom de tyske og de finske styrker, og under sin retrett brenner tyskerne finske landsbyer og plyndrer hvor de kan komme til.

Sverige har i siste uke gått til to ganske oppsiktsvekkende skritt. Svensk territorialtravann fra finskegrensen til Falsterbo (sørvestspissen av Sverige) er stengt for fremmede skip. Beslutningen begrunnes med en henvisning til den endrede sjøstrategiske stilling i Østersjøen etterat den russiske flåte igjen kan operere der. For å unngå komplikasjoner har svenskerne stengt sine havner for tyske skip, og da de svenske skip ikke får gå på Tyskland, vil det si at bl.a. Jernbane-trafikken opphører (bortsett fra hva tyskerne måtte kunne få ut over Narvik). Dette er et meget alvorlig slag for de tyske tilførsler. Det er også oppsiktsvekkende at Sverige har nektet enhver tysk gjenneseifelse fra Norge til Tyskland (bortsett fra lase retteg), det gjelder altså også sivile, menn som kvinner og barn.

Krigen i luften: Ukens all. flyvirksomhet i vest må sees i sammenheng med forrige ukes størstilte luftlandoperasjoner i Holland. All. flykenovoyer bragte forsterkninger og forsyninger til styrkene i korridoren Eindhoven - Nijmegen - Arnhem og det taktiske fly ble satt inn mot Luftwaffe og de tyske landstyrker som angrep korridoren. Dessverre har været forhindret full alliert flyinnsats og dette har sikkert vært av avgjørende betydning for utfallet. I en kritisk situasjon den 24. sept. satt RAF inn sine rakettførende Typhoonfly mot sterke tyske panserstyrker. Meldingene antyder at Typhoonflyenes innsats var meget effektiv. Da Coastal Command i denne uken har feretatt sitt hittil største angrep mot en tysk konvøy, vil noen detaljer om disse fly kanskje interessere. - Et rakettførende fly har 4 par skinner under hver vinge på begge sider av flykroppen. Raketten består av metallrør. Foran er det en sprengladning og den bakre delen er fylt med korditt, som antendes ved en liten platingtråd. Gass-strålen som stjer ut av åpningen bak driver raketten. Den stabiliseres av 4 finner på bakkroppen, og siktningen skjer med hele flyet. Hver maskin medfører 8 raketter. De kan utskytes to & to eller alle 8 på en gang. Man merker ingen rekyll i flyet når raketten skytes ut. Typhoon- og Beaufighter-maskinene er også utstyrt med bomber og automatkanoner.

De all. strategiske flystyrker forbereder nå neste fase i kampen i vest, angrepet på Tyskland. Vi opplever det samme som før på Normandiefronten, en systematisk avskjæring og lamelse av de tyske sambandslinjer. Nå ligger byene bak Siegfriedlinjen, tilførselsessentrene som mater tyskernes forsvarslinjer, under daglig og nattlig bomberegner. At disse byene også industrielt sett er uhyre viktige for den tyske krigsproduksjon, øker ytterligere allierte bombings effektivitet. Flyvirksomheten fra Italia over Hellas, utsatter og henskten her er tydelig å vanskeliggjøre tyskernes evakuering fra dette område. Også den tyske tilbaketrekking fra Estland har vært utsatt for harde slag fra luften, og det russiske flyvåpen har i ukens løp oppnådd glimrende resultater under angrep mot den tyske skipsfart i Østersjøen. Vi merker oss også amerikanernes imponerende rapporter fra luftkrigen ved Filippinene. Her synes praktisk talt det japanske flyvåpen å være nedkjempet. I de siste 3 uker har det tils. vært 120 flyvende bomber over England, d.v.s. 6 stykker pr. døgn.

- 0 -

I det pågående storslag om Tyskland spiller tilførselene av våpen og ammunisjon en avgjørende rolle. - Ammunisjonsfabrikkene på Raufoss har lenge vært en ytterst viktig leverandør til nazl-armeene. Fabrikken beskjeftiget omlag 1400 norske arbeidere. - Den allierte overkommende besluttet for kort tid siden å sette denne fabrikk ut av spillet ved bombing. Av hensyn til den store norske arbeidsstokks sikkerhet og for å unngå for omfattende ødeleggelser av norsk eiendom foreslo imidlertid den norske overkommende at oppgaven forsøksvis skulle overlates til de patriotiske norske organisasjoner hjemme. - Dette ble vedtatt.

All kraft til Raufoss ammunisjonsfabrikk går over transformatorstasjonene ved Minnesund. Ble denne satt ut av spillet ville Raufoss automatisk opprette å forsyne tyskerne med ammunisjon. En bakside av medaljen var at område omkring Raufoss i tilfelle ville miste sin krafttilførsel for en tid. Men det ville koste mer om Raufoss ble bombet av en større flystyrke. - Transformatorstasjonen ved Minnesund ble sprengt i luften av sabotøren natt til 17/9. Sprengningen var effektiv og ingen nordmann kom til skade under aksjonen.

Slovakerne kaster åket av.

Lenge har det gjåret i Slovakia. Etterhvert grep sabotasjen slik om seg at tyskerne 29. august får fant å måtte marsjere inn i landet for å "gjenopprette ro og orden". Det skulle være gjort på noen timer, het det. Idag har de slovakiske patrioter herredømmet over store deler av landet.

Senere har også befolkningen i Böhmen og Mähren begynt en allmønelig reiseing mot de tyske undertrykkere. Når det ikke samtidig ble gjort oppstand over hele Tsjekkoslovakia skyldes det for en del at forholdene er meget forskjellige i de forskjellige delene av landet. Böhmen-Mähren er innlemmet i det tyske rike og står under fullstendig tysk kontroll, Slovakia derimot er vasallstat. - Etter prinsippet "splitt og hersk" okkuperte tyskerne i mars 1939 Böhmen og gjorde tsjekkerne til slaver, mens de lot av dem danne sin egen "uavhengige" stat med Tiso som leder. Landet skulle bli et vassalprotektorat i likhet med Danmark. Og mens tsjekkerne suitet, har slovakerne under krigen hatt en noenlunde høy frestandard.

Trass sin bognstigede stilling var ikke slovakerne tilfredse. Fascistene og forredaren Tiso ble riktignok valgt til regjeringssjef i Slovakia ved valgene i des. 1938. (Landet var dengang en autonom del av Tsjekkoslovakia. Men dette "valget" var ikke fritt. Bare ett parti var det å stemme på: det fascistbetonte Hlinkapartiet. Og det slovakiske folk stod neppe bak Tiso da han i 1939 erklærte Slovakia for uavhengig og stilte det under Tyskland beskyttelse. Større var ikke begeistring da regjeringssjefen utnevnte seg til den nye stats president og sluttet seg til aksemaktene og antikommintern politen. Slovakerne stilte riktignok to divisjoner i korståvel mot bolsjevikene, men de gjorde det ikke med glede. Tyskerne utsuget landet gjennom sine velkjente filantropiske handelsarrangementer og de 120 000 nazistiske "folktyskeres" arrogante opptreden var et stort irritasjonsmoment. Stemningen ble stadig hatskere mot Hitler og hans gjeng og alle uoverenstemmelser mellom tsjekker og slovakere vek plassen for en enig og besluttet kamp mot den fjerde fiende.

Den underjordiske, slovakiske bevegelsen har helt fra 1939 vært utbygd i samarbeid med den tsjekkoslovakiske regjering i London. Denne regjeringen har på alle måter i samråd med England, Russland og USA hjulpet fram en militær og politisk organisasjon i Slovakia. Det er dannet et nasjonalråd med 16 medlemmer fra alle politiske partier. Dette rådet samarbeider med den militære organisasjonen som består dels av regulære soldater (desertert fra armeen) under general Ingr's ledelse, dels av partisangrupper.

Den 29. aug. begynte kampene for alvor. Motstanden har vist seg sterke enn man har våget å håpe. Patriotene var imidlertid selv klar over at de ikke var kraftige nok til å holde hele Slovakia. Med god strategisk beregning konsentrerte de seg derfor om de viktigste delene av landet, centrum og traktene mot den polske grense. Først bemektiget de seg knutepunktene i Waagdalen med to av landets største våpen- og ammunisjonsfabrikker. Alt 5. dag etter oppstanden kom materielleg forsyninger fra russerne og de vestallerte. Slovakerne holder nå store deler av landet sitt og takket være deres motstand binnes f. t. 4 tyske divisjoner der. Og snart kommer de russiske hærer som trenger seg fram gjennom Karpatene til ansetning. I de befridde deler av landet har nasjonalrådet overtatt administrasjonen og står i regelmessig forbindelse med den tsjekkiske regjering i London.

Under mellomkrigstiden var det mange uoverenstemmelser mellom slovakere og tsjekker. Vil den enighet som nå er vunnet bli opp når krigen ikke lenger svei de to folk sammen? Nei, tyensynlig ikke. Det slovakiske nasjonalråd har gitt uttrykk for at det ønsker at Slovakia skal fortsette som et ledd av Tsjekkoslovakia og president Benes har uttalt seg for utstrakt selvstyre for Slov

Jordbrukets stilling under krigen og etter.

Det er ingen lett sak å skaffe seg en oversikt over utviklingen, eller rettere innskrenkningen i jordbruket under krigen. Sikre opplysninger er det få av og vanskelige å få fram. I det følgende skal vi forsøke å stille sammen de opplysninger som har vært tilgjengelige:

Planteproduksjonen.

Arealanvendelsen har under krigen vært følgende (angitt i dekar):

	1939	1941	1942	1943	1944
Korn og erter	1.836.741	2.060.000	2.060.000	2.029.000	1.950.000
Poteter	506.929	599.000	790.000	815.000	740.000
Rotvekster	225.434	270.000	242.000	185.000	240.000
Grønnsaker	53.061	58.000	82.000	74.000	70.000

Arealutvidelsen har vært størst for poteter, opptil 60% i forhold til før krigen. Også grønnsakarealet har vært sterkt utvidet. I de senere år har mangel på arbeids- og trekraft medført en tilbakegang i arealene av de ovenfor nevnte vekster.

Om avlingen er å si:

Korn og erter før krigen regnet man med en gjennomsnittsavling på ca. 10 tonn. I de to siste år skal det være registrert noe under 300.000 tonn.

I tørrer: Avlingen før krigen var ca. 900 000 tonn. Under krigen har den anslagsvis svinget mellom 1.050.000 og 1.400.000 tonn. Avlingen av rotvekster har holdt seg på noenlunde samme høyde som før, bortsett fra et år (1943) da det ble for lite frø til rotvekster, og av den grunn ble det sett ekstra mye poteter. Grønnsakavlingen har anslagsvis vært inntil 50% større enn før krigen, eller ca. 150 000 tonn.

I de senere år har tyskerne rekvirert følgende kvanta:

Poteter omkring 150.000 tonn, grønnsaker sannsynligvis 15.000 årlig.

Middelsavlingen av frukt og bær før krigen ble beregnet til: ~~ca. 25.000 tonn, pærer 4.500 tonn, plommer, kirsebær, moreller og~~ ~~pærer ca. 35.000 tonn og av ville bær ble brukt ca. 3.000 tonn - til sammen ca. 65.500 tonn.~~

Importen av frukt utgjorde: Appelsiner ca. 30.000 tonn, andre sydfrukter ca. 18.000 tonn, - dertil kom ca. 7.500 tonn tørrete frukter som var fremstilt av ca. 50.000 tonn friske frukter.

Det ble altså før krigen importert mere frukt enn det ble produsert innenlands. - Under krigen har tyskerne flere ganger rekvirert norsk frukt, men de kvanta som offisielt er levert, er meget beskjedne. Umidledbart før krigen ble det plantet et stort antall frukttrær, hvorfor man skulle kunne regne med at frukthøsten er øket under krigen. På den annen side gjorde to strenge kuldevintre stor skade på trærne.

Husdyrproduksjonen.

Husdyrbestanden har undergått store endringer i krigsårene, og stort sett har en sterk reduksjon funnet sted, men kanskje allikevel ikke så sterk som mange er tilbøyelige til å tro. Setter man bestanden i 1939 til 100, kan den for 1944, settes til for hest 110, melkekyr 88-90 (eller som i 1927), okser og kviger er langt sterkere redusert. Tallene kjennes ikke nøyaktige, griser 65-70, sauer ca. 110, geiter ca. 85 og høns ca. 35. - Grisestanden har vært nede i ca. 40% av bestanden i 1939, men er nå i rask økning. - I en sum kan man si at av de store husdyr er bestanden redusert med omkring 10%. Det har gått verst ut over de dyreslag som det er tettest av i bestanden av igjen, - som gris og høns. Hvis krigen slutter i løpet av et par måneder, og det da forholdsvis snart blir rikelig tilgang på kraftfor, vil det være innen mulighetens grenser å få full bestand av griser og høns innen et år.

Årsaken til nedgangen i bestanden må søkes i de vanskelige foringsforhold, - slaktraksisjonen antas å ha medvirket i mindre grad. I årene 1931/35 regnet man at foret til alle husdyr under ett ble sammensatt slik angitt i prosent.

Norsk korn og mel til for

Poteter til for	3.4
Rotvekster	2.3
Høy, halm, grønnfor og utslatter	42.7
Beiter	28.1
Andre forstoffer av norsk opprinnelse	2.1
I alt forstoffer av norsk opprinnelse	84.4
Innført kraftfor	10.9
Kraftfor av innført råstoff	4.7
Sum	100.0

Under avsperringen er importen av kraftfor så og si opphørt, likeså råstoff til kraftfor. Disse to poster utgjorde i 1931/35 15,6% av foringen. Videre er adgangen til å føre med korn og poteter blitt sterkt begrenset, - offisielt har dette ikke vært tillatt. Disse poster utgjorde 9,2% av foringen. På den annen side er det under krigen anvendt et kvantum selulose til for, som svarer til ca. 6,0 - 6,5% av foret i nevnte år. Den samlede reduksjon i forstyrken kan slik settes til ca. 15%. Idet man regner at det er brukt en del korn og poteter ulovlig til for, - Beregningen gjør ikke krav på nøyaktighet, således er det ikke tatt hensyn til reduksjon i høyavlingen p.g.a. utvidelse av det åpne åkerarealet, heller ikke er det regnet med leveransene av høy til tyskerne, som i de siste år visstnok har ligget på ca. 0,4% av foret i 1931/35. På den annen side er det brukt noe mer sildesal under krigen enn før.

Hvis vår beregning er noenlunde riktig, er bestanden gått ned med 10%, mens tilgangen på for er redusert med 15%. De dyr som er igjen, fores altså svakere enn før, og det er lett å konstatere. Det er grunn til å tro at svekkelsen i forstyrken er noe større enn de beregnede 5%.

Slaktproduksjonen utgjorde før krigen ca. 100.000 tonn, hvorav 60.000 tonn kjøtt og 40.000 tonn fleisk. I 1944 kan produksjonen anslås til 40-45.000 kjøtt og 16.000-18.000 tonn fleisk.

Melkeproduksjonen var i rask økning før krigen, og nådde opp i ca. 1.500.000 tonn i 1939. I 1944 kan den rimeligvis settes til omlag 1.000.000 tonn. Innveid melkemengde til meleriene har ligget på omkring 40 % av innveilingen i 1939. Tyskernes rekvisisjoner av slakt har ligget på ca. 10% av produksjonen og av melk på ca. 3-4% av innveid mengde. (At bøndene -bl.a. fordi de ikke kan få kjøpt fisk - bruker adskillig mer kjøtt i sine husholdninger enn før krigen, er en av grunnene til at slaktet ikke viser seg på markedet).

Import av viktige matvarer.

Importen av mel til mat har utgjort noe over 50% av saalet behov de siste åra. Av fett er innført ca. 40% av behovet, og av sukker alt, eller ca. 40.000 tonn årlig. Det er ikke eksportert norsk smør eller korn under krigen.

Landbrukets økonomi.

Prisene på landbruksvarer har stort sett steget 50% siden 9. april. Utgiftene er derimot steget mer, særlig arbeidslønnene. Man skulle derfor tro at landbruket har hatt det trangt økonomisk i krigsårene, men regnskapene viser noe annet. For det første er det foregått en omlegning til mer planteprodukter, særlig poteter og grønnsaker, som har vært relativt godt betalt. Dernest har det vært lett å få omsatt mindre kurante varer, og mange har slått inn på spesialfelter, som f.eks. tobakkdyrking. Man skal heller ikke legge skjul på at en del bønder har tjent store penger ved å ta overpriser. På den annen side har reparasjoner og nyanskaffelser måtte utstå, så overskuddene er delvis fiktive.

Regnskapene viser at bøndene har konsolidert seg økonomisk og vil kunne ha noe å falle tilbake på om lønnsomheten skulle bli dårligere igjen. Under denne krigen har bøndene kvittet seg med gjeld, mens det motsatte var tilfelle i og etter forrige krig. Når krigen er slutt vil det sannsynligvis bli reist krav om prisforhøyelser på en del landbruksvarer, særlig slakt. Det vil sikkert bli hevdet at det i lengre tid er blitt produsert slakt med tap - det er sikkert i mange tilfeller riktig - men når tilgangen på for blir rikeligere, vil produksjonen kunne økes såpass at lønnsomhet kan oppnås uten noen nevneverdig prisforhøyelse. Man bør også prøve å bremse på prisstigningene for å bevare kronens kjøpekraft. Men et lønnsomt prisnivå må opprettholdes.

Retningsforbud. Vi skal først se litt på produksjonen og behovsdekning en for annen. For planteproduktene svarte avlingene noenlunde til behovet bortsett fra korn, hvorav vi hadde stor import. Av foredlingsprodukter ble det produsert av slakt og egg, det som gikk utenlands. Av den melk som ble tilført nasjonene ble først konsumbehovet dekket, dernest ble det laget så mye ost som markedet kunne ta imot, og resten ble opparbeidet til smør. Alt dette saør fant ikke direkte avsetning, og ble derfor for en stor del tvangsinnblandet i margarinen, idet eksport ville medføre for stort tap. Innblendingsprosenten steg stadig; like før krigen var den oppe i 30.

Tvangsinnblandingen var lite populær, og man søkte derfor å begrense melkeproduksjonen en del ved å legge avgift på kraftforet, da den store økning i melkeproduksjonen i første rekke skyldtes stor kraftforimport. Avgiften ble imidlertid ikke av den størrelse at den svarte til sin hensikt.

Etter krigen må man regne med å få de samme problemer igjen. Teknikken er gått videre fram, og jordbrukets økonomiske basis er styrket. Dette vil føre til en rask stigning i produksjonen. Spørsmålet blir da om man skal foreta en effektiv nedskjæring av kraftforimporten, eller om forbruket av margarin skal skjæres ned til fordel for smør. En av delene - eller begge vil bli nødvendig om man skal kunne holde regningssvarende priser på jordbruksvarer. For å få gjennomført de tiltak som er nødvendige, må man bygge på visse økonomiske landbruksorganisasjoner og søke å få den videre utbygget. Man samtidig må staten erkjenne sitt ansvar overfor såvel forbruker som produsent og gripe reguleringer inn der dette er nødvendig.

Fra Hjemmefrontens ledelse: Til bøndene.

Ernærings situasjonen har stadig forverret seg for det store flertall av folket og er nå med mangel på poteter blitt kritisk. Det gjelder derfor at folket potetforsyning sikres og det straks potetene tas opp. Sørg derfor for at alle anvisninger til det stivle forbruk blir nøye og grundig gjennomført. Raskere potetene kan komme frem til forbrukerne desto sikrere og bedre. Alle bør naturlig få det de har rett til.

Sørg videre for betryggende lagring og sikkerhet for det kvantum dere skal ha til dekkning av eget forbruk og til settepoteter. Gode frostfrie jordhuler som er høvelig ventilert er et godt, brukbart lagringssted.

Potetplantingen er i år liten og derfor skal først og fremst det alminnelige stivle forbruk og settepotetkvantumet dekkes og sikres.

Fra Hjemmefrontledelsens bondegruppe: Svartebørs.

Vi har tidligere flere ganger advart de bønder som ågrer med sine produkter. Denne ågring er en forbyttelse og den skader den norske bondestand sterkt ved å innføre de andre befolkningslag å opparbeide en motvilje mot bonden. Vi blir ikke lenger bare stående ved advarsler, men sønger for at disse ågerkerler blir notert for å dra dem til ansvar etter krigen. Dette blir besørget av representanter for det store flertall av bønder som ikke driver med svartebørs og som er fullt klar over de skjebnesvangre følger denne svartebørsvirksomhet kan få for den norske bondestand i fremtiden, selv om disse ågerkerler bare utgjør et lite mindretall.

Du bonde som driver denne avskyelige ågring, har ingen akseptable unnskyldninger for din handling. Du vet godt at salg utenom rasjoneringen bare kan forsvares når dette står til de vanskeligst stillede deler av befolkningen som en redningsaksjon, og du vet godt hva du med risikolighet må ha for værene for å dekke produksjonskostningene. Tar du mer er du en forbytter som vil i den saulede bondestands interesse skal vite å ramme i sin tid. Du plikter å vite at når du har basert din jordbruksdrift på å selge en vesentlig del av dine produkter utenom rasjoneringen for å oppnå en god fortjeneste, da har du på denne måten tilvendt deg en kapital som ikke er din og som samfunnet etter krigen ikke bare har rett til, men også plikt til å inndra. Din omsetning utenom rasjoneringen skal bare være en hjelpeaksjon. Det gir deg selvrespekt og et godt omdømme. Driver du det for vinnings skyld, er du ute i sumpen og ikke vurd navnet norsk bonde. En

dag henger du også gjeme nede ved en tysk leirplass og selger dine varer til fienden. Da er du blitt en uforfalsket landsforreder. Hold derfor opp med din ågring.

Flertallet av de norske bønder forakter de som ågrer med matvarer, likegyldig enten det er bønder, handelsmenn eller andre. De forakter også den store flokk som tråler bydene og kjøper praktisk talt til hvilken som helst pris. Man er klar over at disse og de som ågrer er jevnbyrdige forbytere. Disse oppkjøpere er vanskeligere å få notert, men også dette skjer for å få et renslig oppgjør. Mange driver som oppkjøpere for fienden og for den svartebørs som betjener seg av Hoveslakterne.

Bønder, sett en stopper for dette vesen! Noter den som driver med åger og den som frister med den høye betaling. Se på den behandling de fortjener. Det er det gode forhold mellom land og by som står på spill. Derfor vil vi også feste oppmerksomheten ved at vi bønder skal effektivt bekjempe det nok så utbredte misbruk fra handelsmanns side ved å forlange å få kjøpt våre produkter utenom rasjoneringen for å selge bønden varer mot alminnelig anvisning. Dette blir, så merkelig det kan høres, også lagt bonden til last i det alminnelige omdømme: Man kan nemlig ved hjelp av sine produkter skaffe seg slike varer som det alminnelige folk ikke kan oppdrive.

Bønder, bekjempe svartebørsen, men hjelp der dere kan og det trengs.

Kanonfabrikken ved Kongsberg våpenfabrikk har i den senere tid arbeidet for fullt for "die Wehrmacht", som hadde etablert et solid vakt hold ved denne fabrikk. For en uke siden overtok imidlertid en styrke av norske Haffen S.S. vakt holdet. Ved overtagelsen holdt sjefen for denne styrke en liten tale med følgende avslutning: "Vi overtar vakt holdet her etter våre tyske kammerater. Og jeg vil bare si at vi nok skal holde ikke god vakt som tyskerne: Salenge vi står vakt rundt denne fabrikk skal ingen fordømt sabotør, - om man så er Gud eller faen sjøl, - komme inn her".

Natt til søndag 17/9 kom det likevel noen inn der. Kl. 02,00 denne natt gikk den store maskinparten i luft og så desperant og kraftig at hele Kongsberg rystet. Kl. 02,10 og 02,30 inntraff to nye eksplosjoner som tilintetgjorde henholdsvis en 15 cm. feltkanon, som dagen før var ferdig preparert og at batteri Bofors luftvernkanoner. Såvel vaktstyrken som den lokale tyske garnison ble grepet av vill panikk da den første eksplosjonen gikk. Den tyske kommandant slo øyeblikkelig fast at det var invasjon.

Om morgenen ankom Gestapo med sabotasjeeksperter til Kongsberg. De slo meget hurtig fast at sabotørene hadde utført en utrolig jobb. Noe holdbart spor her de imidlertid ikke funnet. - Vi kan hjelpe dem litt på vei. Det ble utført av tre uniformerte menn, Norske Commandos. - De eneste tyskerne har funnet å kunne arrestere er vaktstyrken fra norske Haffen S.S. som skulle beskytte fabrikk.

Jaktens resultat var en absolutt success. - Kanonfabrikken er satt ut av spill - i allfall for krigens varighet. Et Bofors luftvern batteri og en 15 cm. feltkanon tilintetgjort. Det er all mulig grunn til å være fornøyd med hjemmefrontens kommuniké for søndag 17/9: "en fiendtlig kanonfabrikk tilintetgjort...." Vel blåst.

Ved en aksjon mot et bensinlager på Hønefosskanten løste sabotørene sin vanskelige oppgave med særlig eleganse. 6 menn fra Wehrmacht var forlagt ved tankene. To og to gikk vakt sammen. Da en av soldatene skulle hente avløsning ble han lydløst overmannet og i en fart avklådt. En av sabotørene gikk så i tysk uniform inn i vaktstuen og "holdt opp" de fire derinne før de kom seg av overraskelsen. De 4 ble også avklådt og sabotørene begav seg ut i lånte uniformer for å "avløse" sistemann. En forbi passerende kunne deretter konstatere at tyske soldater ødela lageret. Resultatet var 76 000 liter bensin ødelagt og 6 tyske uniformer kapret. - Natt til lørdag for 14. dager siden ble det foretatt "tyveri" av ca. 12 000 kg. sprengstoff på Hønefosskanten. Det stedlige politi hadde mistanke til en bil, hvis signalment gikk ut øyeblikkelig. Bl.a. ble det etablert vakt hold ved Sandvika. Hit kom bilen kjørende men vaktens grøide ikke å stoppe bilen som kjørte tvers gjennom sperringene. - Det ble erklært unntakstilstand på Hønefoss, og flere nordmenn ble uten videre skutt ned på gaten.